

Ομφ΄Ελαιον.
Κέντρο προβολής πολιτιστικού αποθέματος στον Παραδοσιακό
Ελαιώνα Άμφισσας.

Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών
Πολυτεχνική Σχολή
Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Διπλωματική εργασία:
Ευδοξία Ζέρβα

Επιβλέπων καθηγητής:
Νικόλαος Πατσαβός

Ιωάννινα, Σεπτέμβριος 2023

Εκ Δελφικού Τοπίου

Οι Δελφοί αποτελούν ένα τα ωραιότερα και επιβλητικότερα τοπία της χώρας, σε μια σημαντική γεωγραφική θέση, με αυθεντική θέα. Ένα τοπίο που διασχίζει το χρόνο και προκαλεί θρησκευτικό δέος.

Σύμφωνα με την μυθολογία, οι Δελφοί ήταν ο ομφαλός της γης, όπου συναντήθηκαν οι δύο αετοί που έστειλε ο Δίας από τα άκρα του σύμπαντος για να βρει το κέντρο του κόσμου.

Βρίσκεται στις νότιες πλαγιές του Παρνασσού, με θέα την κοιλάδα της Άμφισσας και τον Κορινθιακό κόλπο, σε ένα αξιόλογο φυσικό τοπίο, που συνδυάζει άριστα βουνό με θάλασσα.

Η περιοχή των Δελφών κατοικήθηκε, ήδη από τα προϊστορικά χρόνια, πράγμα που οδήγησε την περιοχή να εξελιχθεί σε σημαντικό θρησκευτικό, πνευματικό και πολιτιστικό κέντρο και να συσχετιστεί με τα πιο σημαντικά γεγονότα της ελληνικής ιστορίας.

Ο αρχαιολογικός χώρος των Δελφών συντίθεται με τα πιο σημαντικά οικοδομήματα της τότε εποχής, και απαντά σε κάθε αρχιτεκτονικό ύφος και ρυθμό της ελληνικής ιστορίας.

Η εν λόγω περιοχή είναι ταυτισμένη με τον πολιτιστικό της πλούτο, γεγονός που την καθιστά ιδιαίτερα σημαντική και σπουδαία, όχι μόνο για τον ελληνισμό, αλλά και για όλη την ανθρωπότητα.

Εκτάσεις της τριγύρω περιοχής έχουν ενταθεί στο δίκτυο Natura 2000, δημιουργώντας μια ενδιαφέρουσα αναλογία με το πλήθος των ιστορικών και αρχαιολογικών θησαυρών, τις προστατευόμενες περιοχές, το βουνό και τη θάλασσα, την σπάνια πανίδα και χλωρίδα.

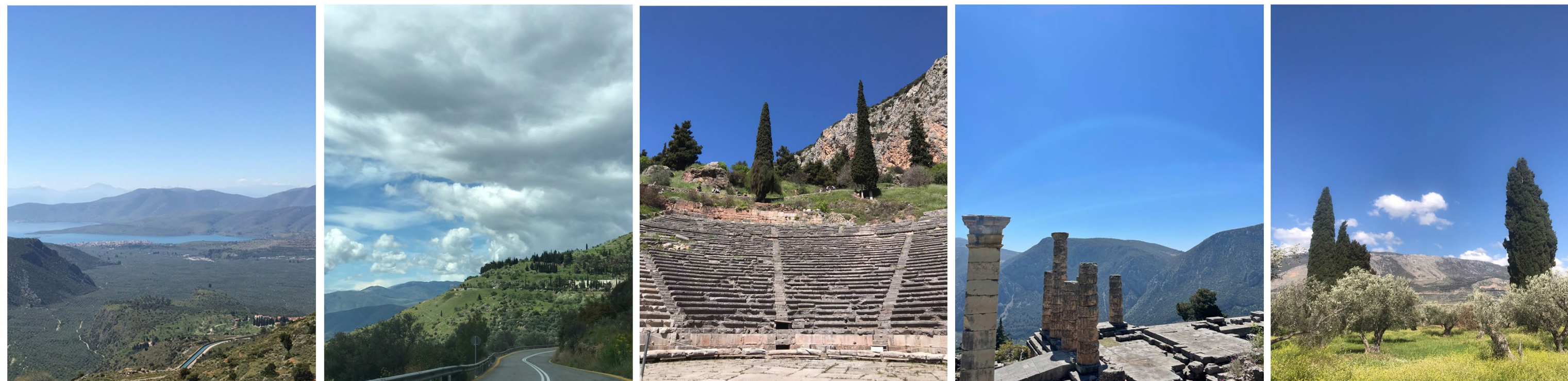
Δεν είναι καθόλου τυχαία η εξέλιξη της, και καθόλου τυχαία η ένταξη του ιστορικού αυτού τόπου στον κατάλογο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO, με ημερομηνία εγγραφής το 1987.

Ο αρχαιολογικός χώρος των Δελφών δε νοείται χωρίς το περιβάλλον Δελφικό τοπίο.

Ένα τοπίο που περιβάλλεται από τα ορεινές εκτάσεις του Παρνασσού, της Γκιώνας και της Κίρφης και περιλαμβάνει μια έκταση, που υφίσταται μεταξύ των ορίων της Αράχωβας, της Άμφισσας, του Γαλαξιδίου, της Ιτέας και της Δεσφίνας.

Τον Απρίλιο του 1991 θεσπίστηκε ένα αυστηρό νομοθετικό πλαίσιο, για λόγους προστασίας και όλη η περιοχή που ονομάζεται Δελφικό τοπίο χωρίστηκε σε δύο προστατευόμενες Ζώνες, την Ζώνη Α και την Β, με απώτερο στόχο την αποτελεσματικότερη προστασία του συνόλου.

Εκτός από τον αρχαιολογικό χώρο των Δελφών, η περιοχή συγκαταλέγει ένα ακόμη μοναδικό χαρακτηριστικό, την πυκνή βλάστηση ενός από τους μεγαλύτερους σε συνεχή λειτουργία ελαιώνες των Βαλκανίων.

Εκ Παραδοσιακού Ελαιώνα Άμφισσας

Περισσότερα από 1.200.000 ελαιόδεντρα αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα αυτού που ορίζει το Δελφικό τοπίο.

Μια έκταση, που υπάγεται εντός του νοητού τριγώνου, με κορυφές την πόλη της Άμφισσας, τον ιστορικό χώρο των Δελφών και τον κόλπο της Ιτέας και έχει αναγνωρισθεί ως ο αρχαιότερος συνεχόμενος ελαιώνας της Ελλάδας και των Βαλκανίων.

Η αδιάκοπη λειτουργία, η παλαιότητα και η αέναη καλλιέργεια στο ίδιο σημείο καθιστούν τον Ελαιώνα ως ένα φυσικό μνημείο.

Το 1981 κηρύχθηκε περιοχή με “μοναδικότητα ως αρχαιολογικού χώρου και ως φυσικού τοπίου τόσο στον ελληνικό όσο και στον διεθνή χώρο”.

Το 1987 κηρύχθηκε μνημείο παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς από την UNESCO.

Το 1985 οριοθετήθηκε στη Ζώνη Α από το Υπουργείο Πολιτισμού, με περιορισμό την απαγόρευση οποιασδήποτε δόμησης και αλλαγής χρήσης γης.

Η καλλιέργεια και γενικά η λειτουργία του Ελαιώνα αποτελεί ένα από τα βασικά εισοδήματα των κατοίκων της τοπικής κοινότητας.

Η τελική και μοναδικής φήμης διαμόρφωση του Δελφικού τοπίου μαρτυρά την ιδανική σχέση φύσης και ανθρώπου, κάτι που ανέκαθεν αποτελούσε θέμα συζήτησης για την αρχιτεκτονική κοινότητα.

S

- ~ Πλούσιο φυσικό περιβάλλον
- ~ Δυνατότητα ελαιοκαλλιέργειας
- ~ Δυνατότητα παραγωγής τοπικών προϊόντων
- ~ Φυσικό μνημείο
- ~ Οικονομική στήριξη στην τοπική κοινωνία
- ~ Προστασία από την UNESCO
- ~ Προστασία από ειδικές διατάξεις

W

- ~ Έλλειψη συντονισμένου στρατηγικού σχεδιασμού, στην ανάδειξη της πολιτιστικής ταυτότητας
- ~ Υποβάθμιση φυσικού τοπίου
- ~ Ανεπαρκής προστασία
- ~ Έλλειψη διαχείρισης υδάτινων πόρων και αποβλήτων

O

- ~ Βιώσιμη ανάπτυξη
- ~ Δυνατότητα ανάπτυξης αγροτουρισμού
- ~ Ανάδειξη και συντονισμό ελαιοκαλλιέργειας
- ~ Προβολή και προώθηση παραγόμενων προϊόντων
- ~ Αποκατάσταση, συντήρηση και βελτίωση της αγροτικής οδοποιίας

T

- ~ Κίνδυνοι περιβαλλοντικής υποβάθμισης της περιοχής
- ~ Κλιματική αλλαγή
- ~ Κίνδυνος αποχαρκτηρισμού
- ~ Διαρροή εργατικού δυναμικού από πρωτογενείς τομείς σε κυρίως τριτογενείς
- ~ Περιορισμοί λόγω ειδικών διατάξεων

*“Μέγιστον αγαθόν προς πάσαν του βίου θεραπείαν ο της ελαίας καρπός”
Σόλων*

Διατροφή:
Παραγωγή ελαιόλαδου
Υψηλή διατροφική αξία
Πηγή μονοακόρεστων λιπαρών οξέων
Πηγή βιταμίνης E

Ιατρική:
Θεραπευτικές ιδιότητες

Μυθολογία:
Υπό την προστασία της θεάς Αθηνάς
Ιερό δένδρο

Αθλητισμός:
“Στεφάνι ελιάς” και “Ελαιόλαδο”,
βραβεία για τους νικητές των
Ολυμπιακών αγώνων

Συμβολισμός:
Ελληνικότητα
Ειρήνη
Αναγέννηση
Φως
Μεσογειακότητα
Γαλήνη
Γονιμότητα
Προστασία
Νίκη
Πλούτος
Δύναμη
Εξουσία
Ελπίδα
Σοφία
Αθανασία
Ευφορία
Ευημερία

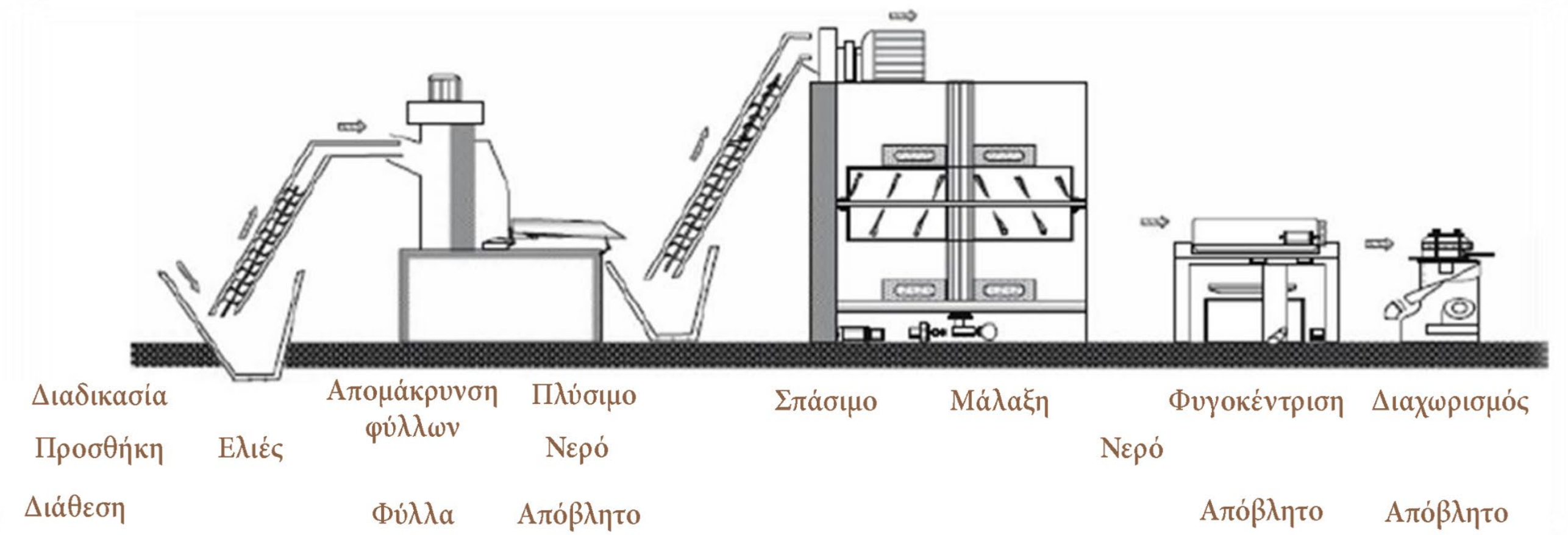

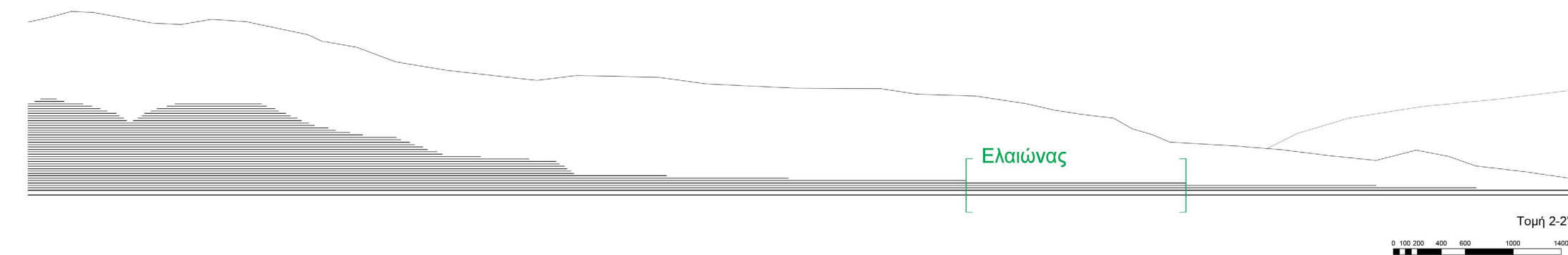
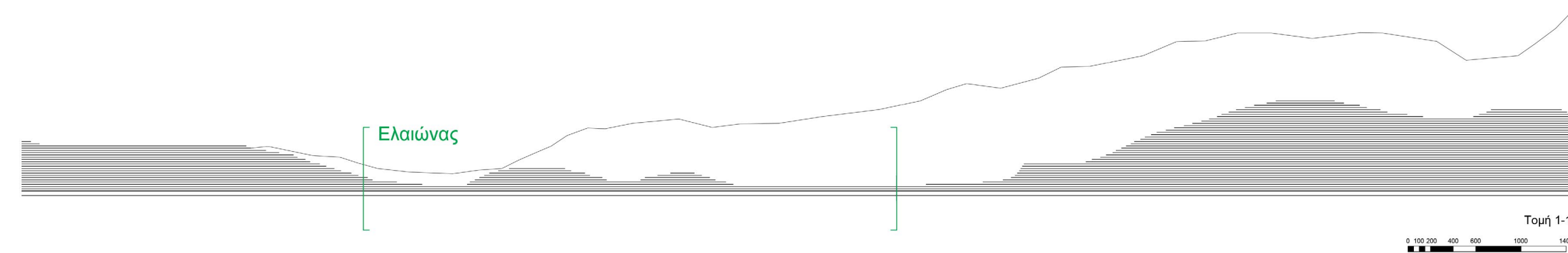
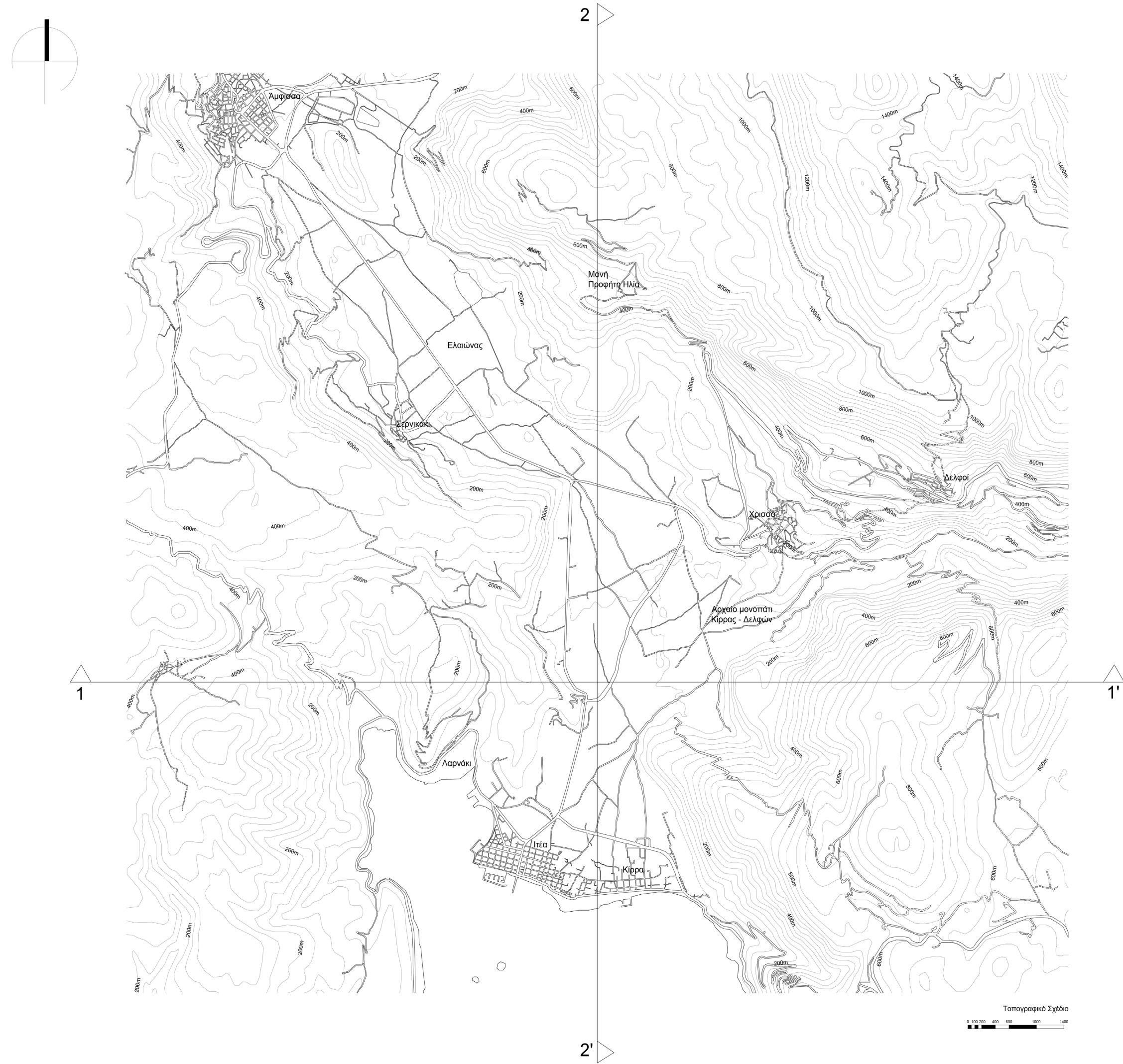
Η ιστορία των ελαιουργείων

Στον τομέα της σύνθλιψης του ελαιοκάρπου εφαρμόζονταν σε όλη τη διάρκεια της αρχαιότητας, για αιώνες, δύο τεχνικές: α) το τροπήιον (λατ. *trapetum*) και β) ο ελαιόμυλος (λατ. *mola olearia*). Ο τύπος τροπήιον του ελαιόμυλου αποτελείται από δύο μυλόπετρες με κυρτές τις εξωτερικές τους επιφάνειες. Οι μυλόπετρες περιστρέφονται με τη βοήθεια χοντρών δοκαριών ορθογώνιας διατομής και αλέθουν τον ελαιόκαρπο. Ενώ, ο τύπος *mola olearia* του ελαιόμυλου αποτελείται από μια ή δύο κυλινδρικές μυλόπετρες οι οποίες στηρίζονται συνήθως σε ένα μεγάλο κατακόρυφο άξονα. Σε άλλης μορφής ελαιόμυλου χρησιμοποιείται μυλόπετρα, η οποία στηρίζεται σε σιδερένιο πάσσαλο.

Τα πράγματα άρχισαν να γίνονται απλούστερα, όταν επινοήθηκε η συμμετοχή των ζώων, κυρίως στην διαδικασία έκθλιψης και στο σύστημα των περιστρεφόμενων τροχών. Ένα ή περισσότερα ζώα, συνήθως γαϊδούρια ή άλογα, γυρνούσαν γύρω από το αλώνι, προκαλώντας περιστροφή των τροχών.

Η μεγάλη εξέλιξη στην παραγωγή του ελαιόλαδου ήρθε τον 20ο αιώνα. Οι παραδοσιακοί μέθοδοι αντικαταστήθηκαν με ελαιοδιαχωριστήρες, ενώ η παραγωγικότητα αυξήθηκε με την εξάπλωση των υδραυλικών πιεστηρίων.

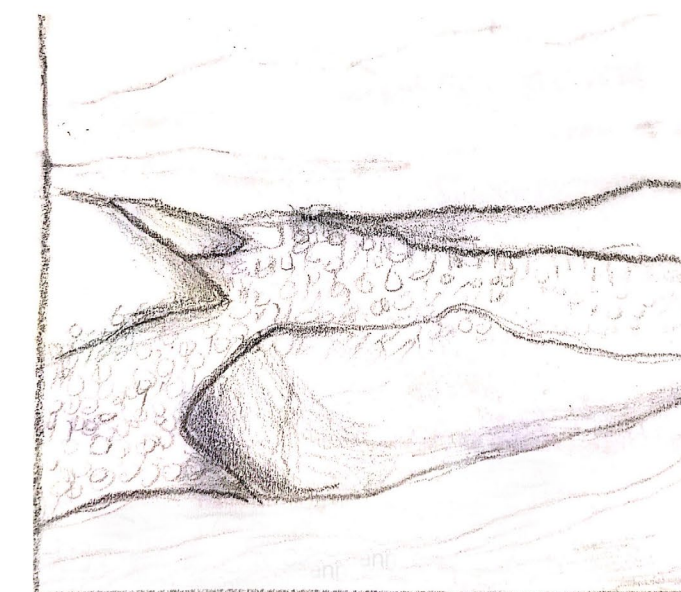

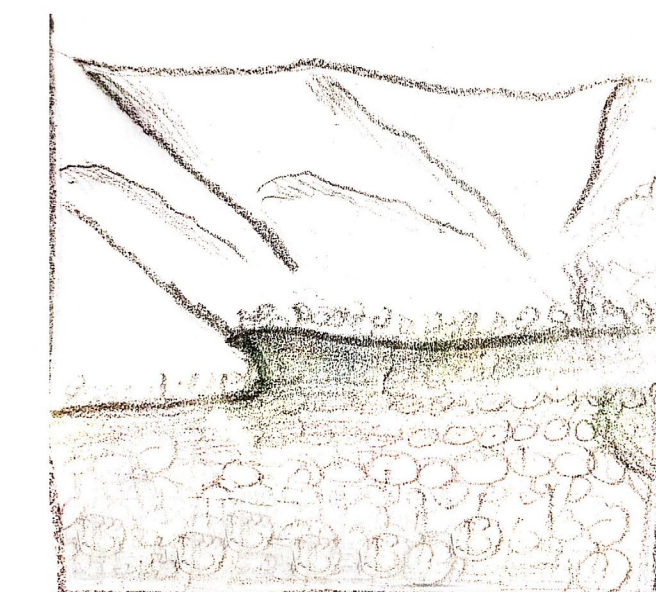
Ο Ελαιώνας της Αμφισσας

Παρατηρώντας κανείς τη μορφολογία του Δελφικού τοπίου, εύκολα αντιλαμβάνεται στη μέση αυτού ένα “βαθύ χάσμα”. Ένα “ρήγμα”, ένα “κενό πεδίο” που παράλληλα “γεμίζει” από πολυάριθμα δέντρα ελιάς. Μια απέραντη έκταση που περιβάλλεται από βουνά και δίνει την εικόνα ενός αμφιθέατρου.

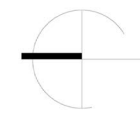
Η απόσταση μεταξύ των δέντρων και οι αναλογίες τους, η διαμόρφωση του εδάφους, το στοιχείο του νερού που διαπερνά το τοπίο, σε συνδυασμό με όλη την πολιτιστική ιστορία της περιοχής, αποτελούν στοιχεία που προσδίδουν μια ιδιαίτερη μοναδικότητα στο εν λόγω τοπίο.

το βαθύ χάσμα

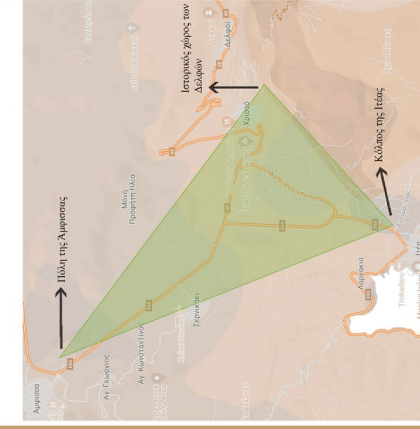
το αμφιθέατρο

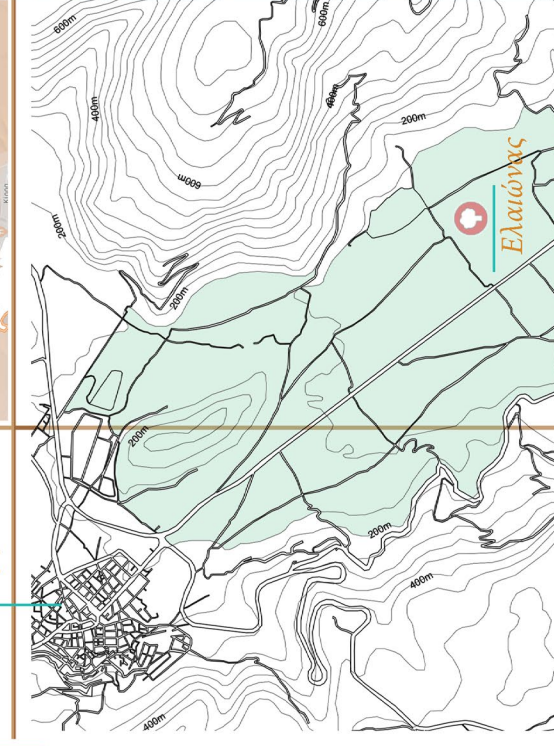
Όρος Βαρδούσια
~ 2.495 μ.

Όρος Γκαϊώνα
~ 2.510 μ.

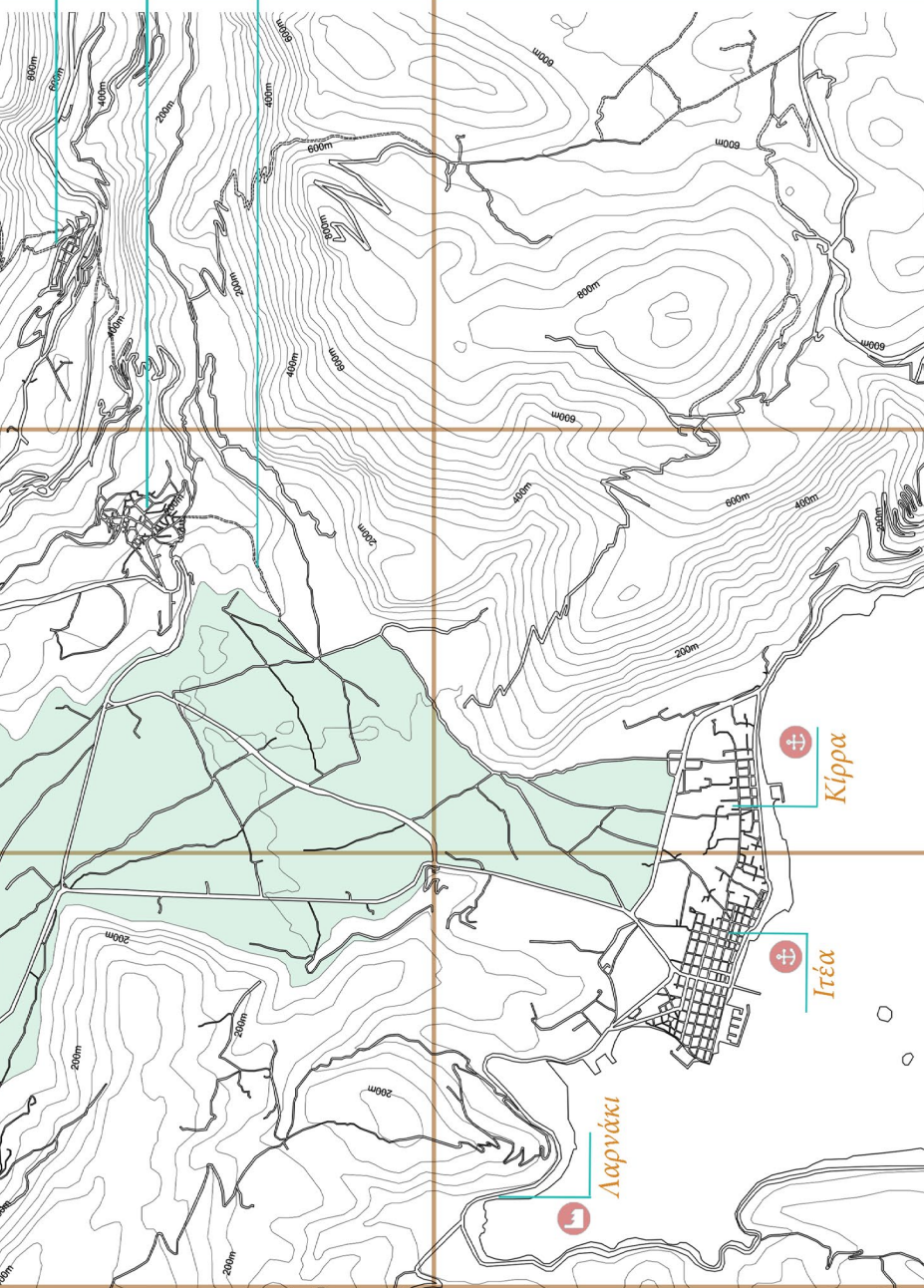
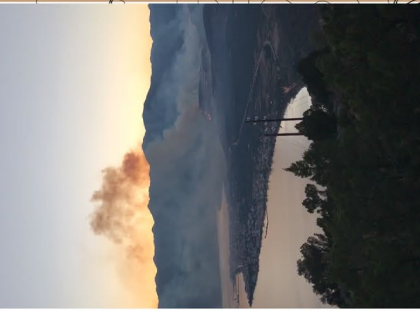
Αμφισσα

Όρος Οίτη
~ 2.152 μ.

Όρος Παρνασσός
~ 2.457 μ.

Δελφοί

Χρισσό

Αρχαίο μονοπάτι

Κίρρα - Δελφοί

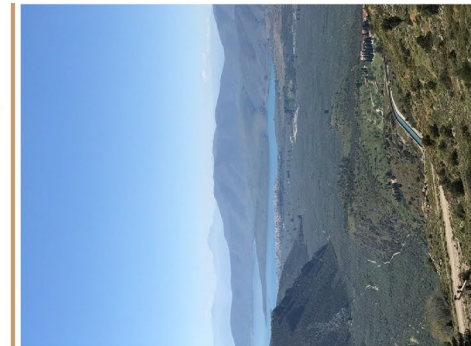
Η κεντρική οδός που διέσχεν έμποροι και προσκυνητές προς το ιερό των Δελφών από το λιμάνι της Κίρρας

Όρος Κίρρη
~ 1.560 μ.

Όρος Ελικιώνας
~ 1.748 μ.

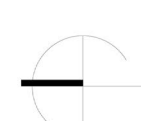
Κορινθιακός Κόλπος

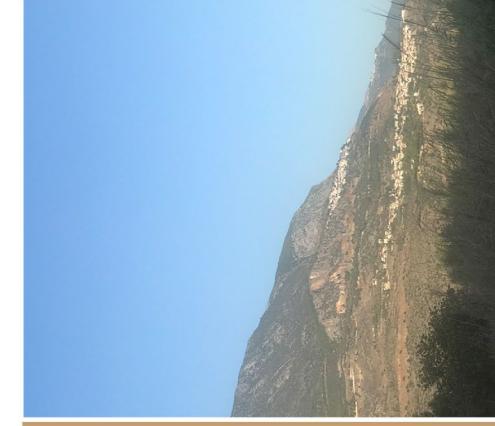
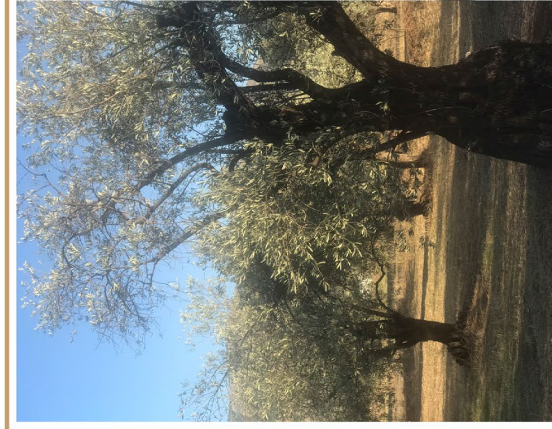
- Αιολικό πάρκο
- Αρχαιολογικό μουσείο
- Αρχαιολογικός χώρος
- Βιομηχανία βελύτη
- Ελαιώνας
- Θεματικό πάρκο

- Ιερά μονή
- Ιθφοκαλλιέργεια
- Κάστρο
- Κορινθιακός κόλπος
- Μαρίνα
- Όρος

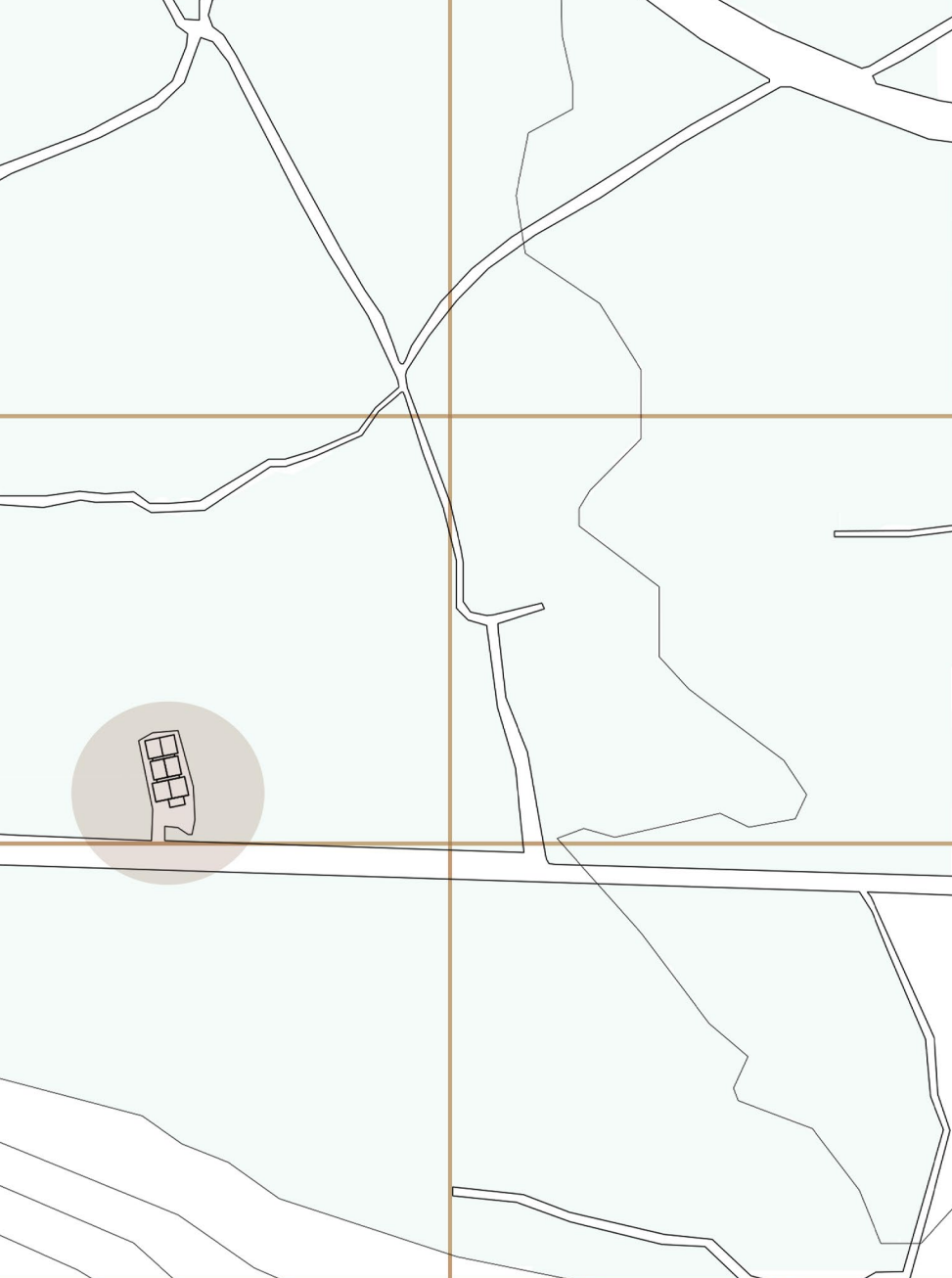
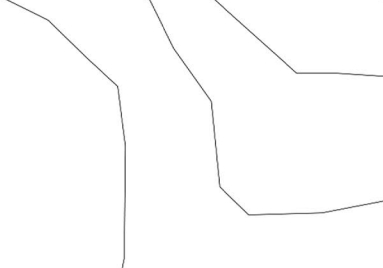
- Κολύμβηση
- Γεωσπορία
- Ορειβασία
- Σκι

Παραδοσιακός Ελαιώνας
Αμφισσας

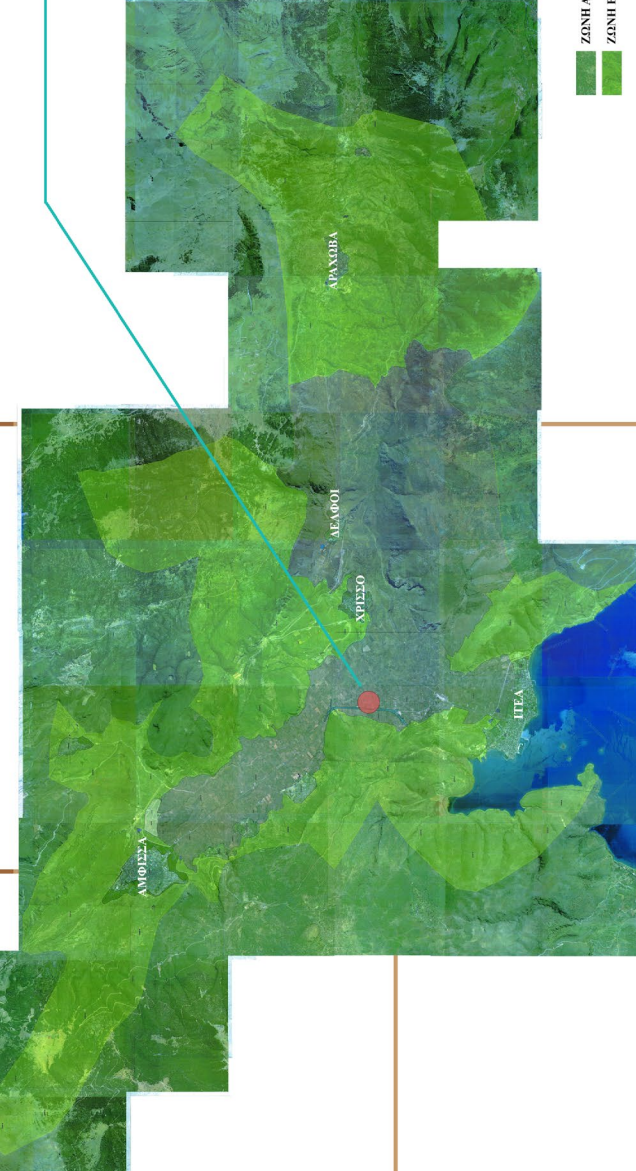
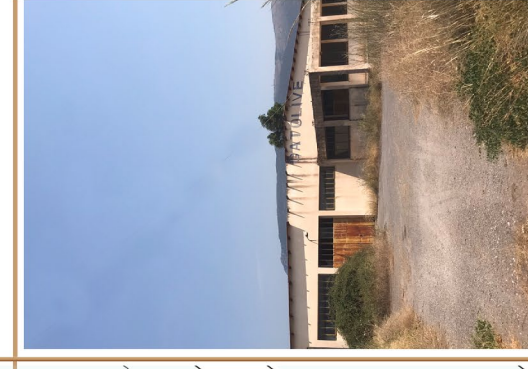

Ευρεία εικόνα του τοπίου

~ 14 χλμ. Δελφοί
~ 5.1 χλμ. Χρισσό
~ 8.5 χλμ. Αμφισσα
~ 4.5 χλμ. Ιτέα

~ 1197 χλμ. Αθήνα
~ 79 χλμ. Λαμία
~ 86 χλμ. Ναύπακτος

Ζώνη Α Δελφικού τοπίου.
Περιοχή αδόμητη και σχεδόνως
απολύτου προστασίας.
Επιτρέπονται συγκεκριμένα έργα,
υπό το πρίσμα πάντα
συγκεκριμένων προδιαγραφών.

Εγκαταλελειμμένη μονάδα
επεξεργασίας ελαιόκαρπου

ΖΩΝΗ Α
ΖΩΝΗ Β

ΠΟΥ

Παραδοσιακός Ελαιώνας Άμφισσας

ΣΤΟΧΟΣ

Εκμετάλλευση πολιτιστικού τοπίου, με στόχο την βιώσιμη ανάπτυξη

ΓΙΑΤΙ

Ενίσχυση συμμετοχής πολιτών στα πολιτιστικά αγαθά

ΠΩΣ

Ανάδειξη, προβολή και προώθηση ελαιοπαραγωγικού πολιτισμού

ΤΙ

Συνύπαρξη ελαιοπαραγωγής με άλλες ανοικτές δραστηριότητες

ΓΙΑ ΠΟΙΟΝ

Ελαιοπαραγωγοί
Τουρίστες
Κάτοικοι
Φοιτητές Τμήματος ΠΟΑ του Γεωπονικού Πανεπιστήμιου

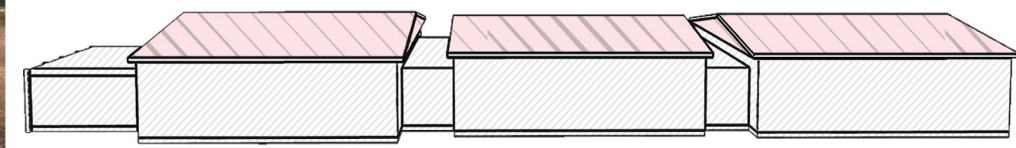
Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η εκμετάλλευση του Ελαιώνα της Άμφισσας, με στόχο της βιώσιμη ανάπτυξη, την ενίσχυση συμμετοχής πολιτών στα πολιτιστικά αγαθά και την ανάδειξη, προβολή και προώθηση του ελαιοπαραγωγικού πολιτισμού, μέσα από μια σύνθεση, που θα επιτυγχάνει μια ομαλή συνύπαρξη της ελαιοπαραγωγής με άλλες δραστηριότητες, ανοικτές προς τους ελαιοπαραγωγούς και τους επισκέπτες του χώρου. Μια πρόταση, που αναδεικνύει και συντονίζει την ελαιοκαλλιέργεια και παράλληλα, προωθεί τα παραγόμενα προϊόντα.

Έχει επιλεγθεί μια εγκαταλελειμμένη μονάδα επεξεργασίας ελαίων – ελαιοπυρήνα, με σκοπό την επανάχρηση του οικοπέδου. Η συγκεκριμένη μονάδα βρίσκεται στον Ελαιώνα, στο 2ο χλμ. κατά μήκος του άξονα του δρόμου Άμφισσας – Ιτέας, μια περιοχή που ανήκει στην Ζώνη Α (περιοχή αδόμητη και απολύτου προστασίας). Σύμφωνα με Υπουργική Απόφαση, εντός της συγκεκριμένης Ζώνης απαγορεύεται η δόμηση, καθώς και η κάθε δραστηριότητα, που είναι δυνατό να επιβαρύνει με άμεσο ή έμμεσο τρόπο το Δελφικό τοπίο. Ωστόσο, επιτρέπονται έργα συντήρησης, αποκατάστασης, επισκευής, που έχουν ως σκοπό την προστασία, φύλαξη και βελτίωση του τόπου. Όσον αφορά την συγκεκριμένη περίπτωση, για τις υφιστάμενες και μόνο, μονάδες επεξεργασίας ελαιόκαρπου επιτρέπεται ο εκσυγχρονισμός τους, μετά από γνωμοδότηση από το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο για κάθε μια μονάδα ξεχωριστά και εντός όμως των σημερινών ορίων ιδιοκτησιών τους, και εφ’ όσον έχουν την έγκριση και τις προδιαγραφές, που απαιτούνται από τις διατάξεις και τη νομοθεσία των Υπουργείων, όπου υπάγονται.

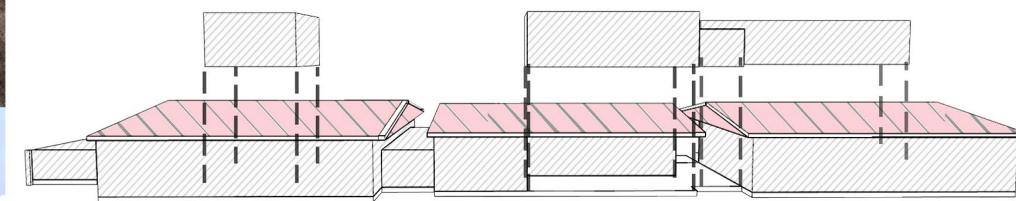
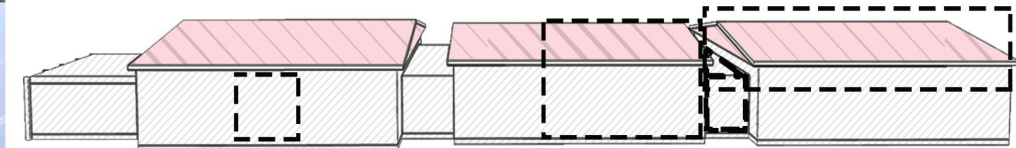
Ως ακολούθως, στην νέα πρόταση διατηρείται η γεωμετρία του κτιρίου, το καθορισμένο ύψος του και η χρήση στέγης (4,5 μ. συμπεριλαμβανομένης της στέγης). Εξ αιτίας αυτού, όλες οι δραστηριότητες οργανώνονται σε μια στάθμη, την ισόγεια, που μέσω ενός κεντρικού άξονα συσχετίζονται όλοι οι προσβάσιμοι χώροι. Η λειτουργία ενός χώρου μόνιμης έκθεσης ενός παλαιού ελαιοργείου, η χρήση βιβλιοθήκης – αναγνωστήριο, σε συνδυασμό με την λειτουργία ενός μικρού, πρότυπου, νέου ελαιοργείου δημιουργούν βάσεις για ανάγνωση, εκμάθηση και προώθηση του πολιτιστικού αποθέματος της περιοχής. Ο χώρος μόνιμης έκθεσης, ένας χώρος εστίασης, ένα μικρό πωλητήριο τοπικών προϊόντων και η βιβλιοθήκη – αναγνωστήριο οργανώνονται τριγύρω από τον χώρο υποδοχής. Ενώ, ο χώρος του νέου ελαιοργείου και ο χώρος του εργαστηρίου τοποθετούνται στην βόρεια όψη, στο τελευταίο κτίσμα της μονάδας, κυρίως για λόγους ασφαλείας και ηχομόνωσης.

Η χρήση της στέγης είναι απαραίτητη, σύμφωνα με τη νομοθεσία που έχει θεσπιστεί για την συγκεκριμένη ζώνη του Δελφικού τοπίου. Όσον αφορά την επιλογή υλικών και την μορφολογία τους, έγινε με τρόπο ώστε να δημιουργηθεί μια σύνθεση, που θα αρμόζει στο σημείο αφετηρίας – τον Ελαιώνα. Ενώ, ύστερα από την παρατήρηση του φωτός μέσα από τα δένδρα ελιάς, δημιουργήθηκαν κελύφη, που προσδίδουν εξίσου αυτή την εικόνα και ενσωματώνουν την ογκοπλασία με τον ελαιώνα και την ελιά.

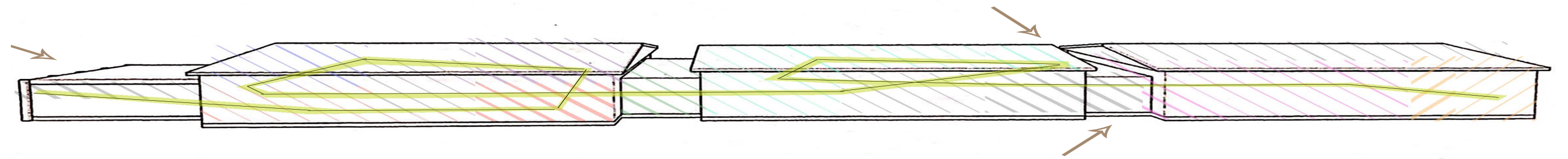
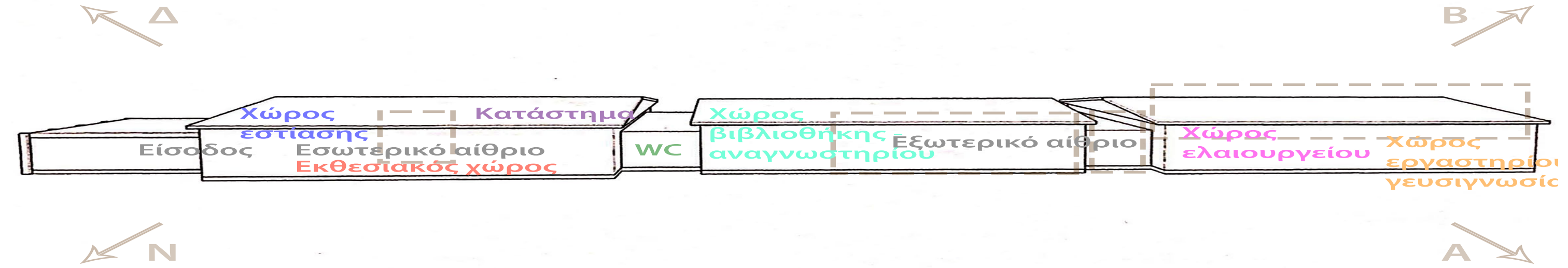
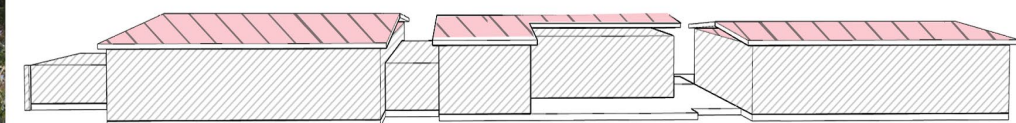

~ Διατήρηση γεωμετρίας
~ Διατήρηση επιτρεπόμενου ύψους 4.5μ.
συμπεριλαμβανομένης της κεραμοσκεπής στέγης

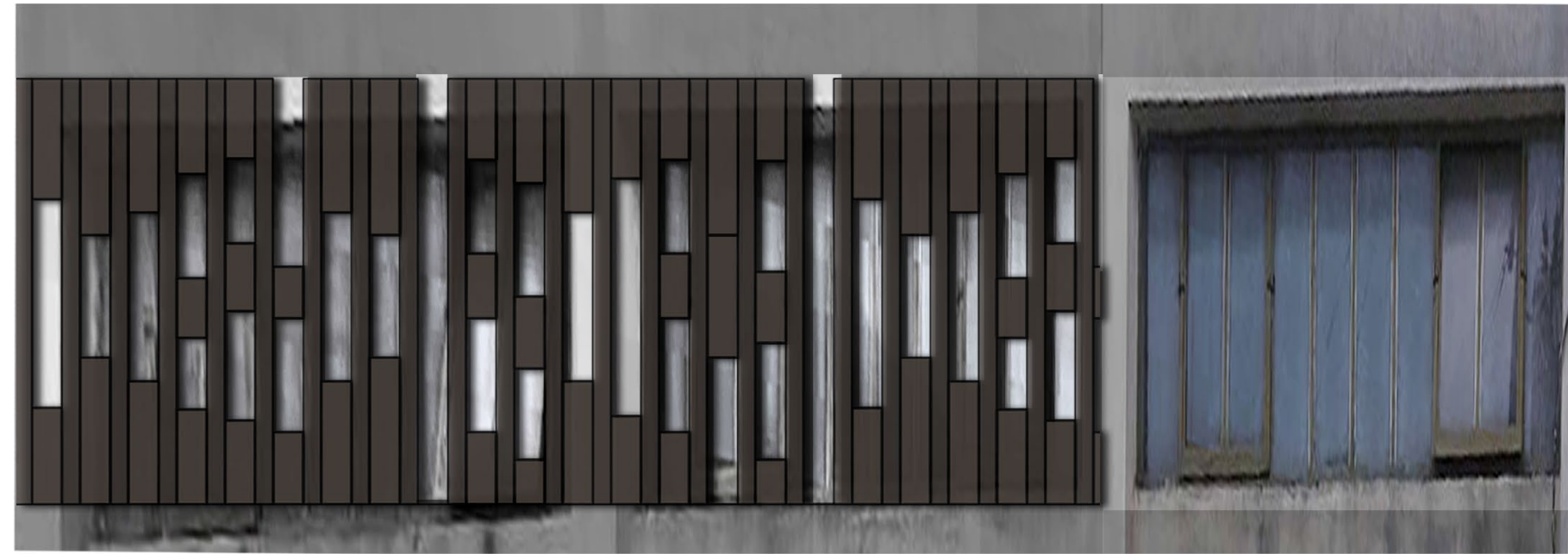
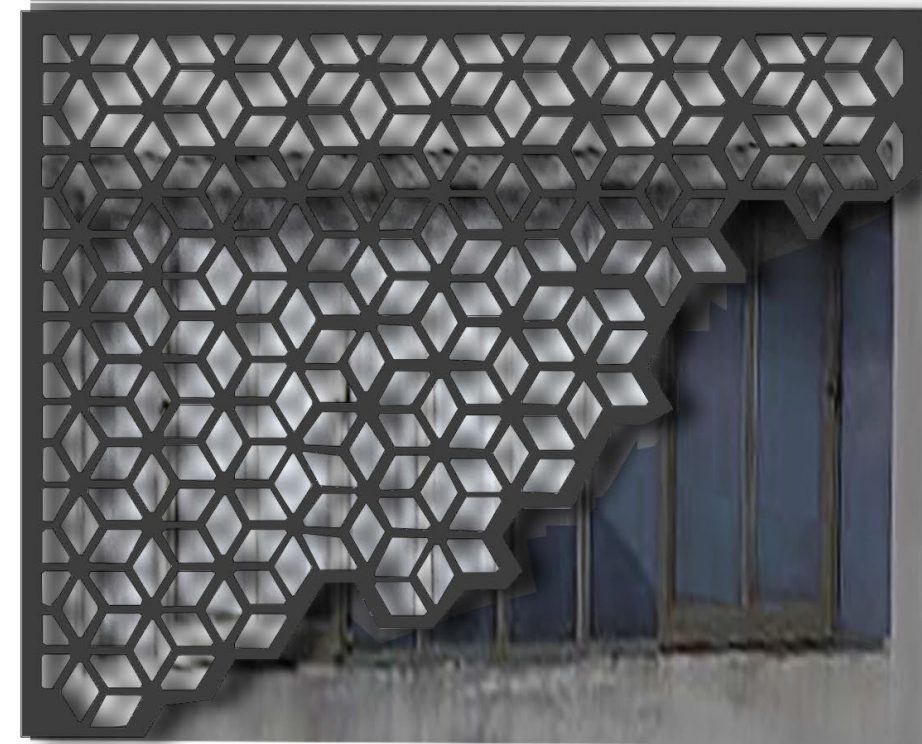

~ Δημιουργία ανοιγμάτων

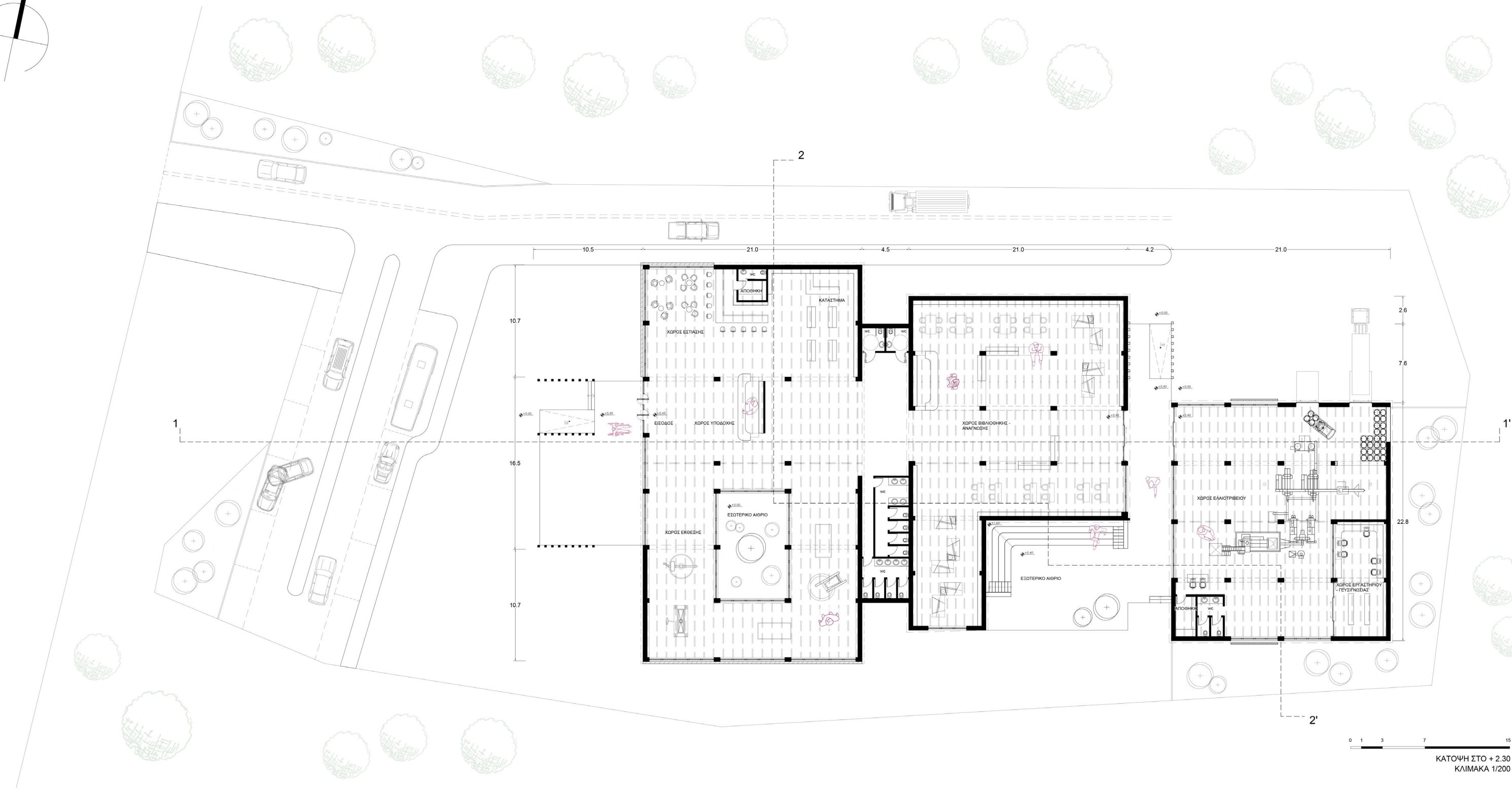
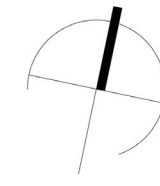

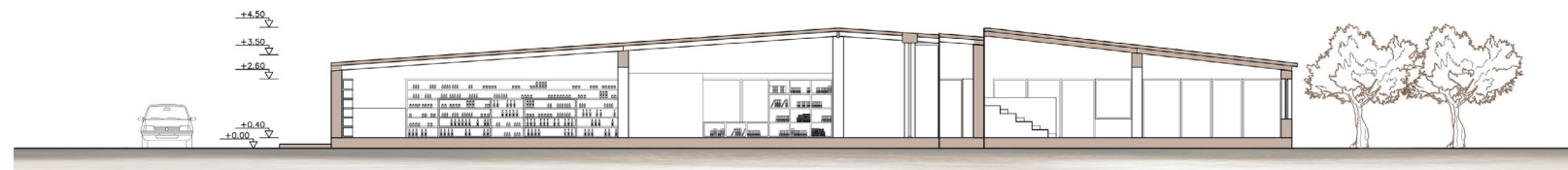

Το φως μέσα από τα δένδρα ελιάς

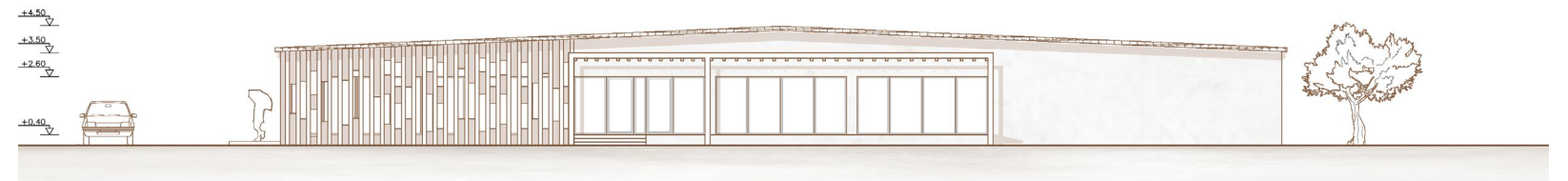
Πειραματισμοί

0 1 3 7 15

ΤΟΜΗ 2-2'
ΚΛΙΜΑΚΑ 1/200

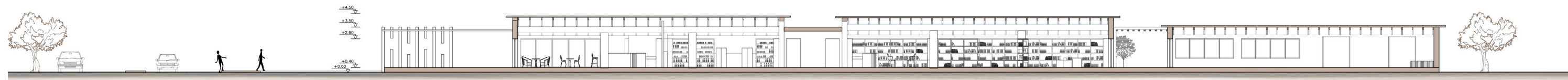
0 1 3 7 15

Δ ΟΥΗ

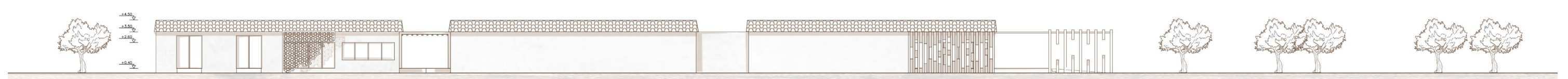
0 1 3 7 15

Α ΟΥΗ

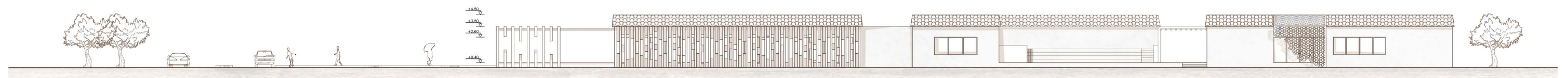
0 1 3 7 15

ΤΟΜΗ 1-1'
ΚΛΙΜΑΚΑ 1/200

0 1 3 7 15

Β ΟΥΗ
ΚΛΙΜΑΚΑ 1/200

0 1 3 7 15

Γ ΟΥΗ
ΚΛΙΜΑΚΑ 1/200

Μεταλλικός διάτρητος σκελετός
εξωτερικού κελύφους

Γυάλινη οροφή

Πάνελ πλαγιοκάλυψης
πολυουρεθάνης οροφής κεραμίδι

Δοκός στήριξης ζευκτών
πάχος 30x50

Εύλινος σκελετός στέγης
πάχος 8x18

Μεταλλικός σκελετός σκίασης

Οριζόντιες ξύλινες σανίδες
σκίασης

Στοιχεία πλήρωσης από εμφανές
σκυρόδεμα

Εύλινο deck εξωτερικής επένδυσης

Δάπεδο πατητής τσιμεντοκονίας

